

**“JOS EMME ME JOTAIN YMMÄRRÄ, NIIN EI OLE MEIDÄN
ASIAMME SITÄ TUOMITA.” – ARGUMENTAATION
VAHVISTAMISEN KEINOT TRANSLAKI-ALOITTEIDEN
KÄSITTELYSSÄ.**

Kandidaatintutkielma

Kiia Hakkala

Suomen kieli

Kieli- ja viestintätieteiden laitos

Jyväskylän yliopisto

2018

JYVÄSKYLÄN YLIOPISTO

Tiedekunta – Faculty Humanistis-yhteiskuntatieteellinen tiedekunta	Laitos – Department Kieli- ja viestintätieteiden laitos
Tekijä – Author Kiia Hakkala	
Työn nimi – Title "Jos emme me jotain ymmärrä, niin ei ole meidän asiamme sitä tuomita." - Argumentaation vahvistamisen keinot Translaki-aloitteiden käsittelyssä.	
Oppiaine – Subject Suomen kieli	Työn laji – Level Kandidaatintutkielma
Aika – Month and year Huhtikuu 2018	Sivumäärä – Number of pages 21
<p>Tiivistelmä – Abstract</p> <p>Tutkimuksessani selvitän, minkälaisia retorisia keinoja kansanedustajat ja ministerit käyttävät translain uudistamista koskeissa keskusteluissa eduskunnassa. Keskustelu translain uudistamisesta on ollut viime vuosien aikana vilkasta, ja puolustavien ja vastustavien tahojen argumentaatio kirjavaa. Niinpä kiinnostuinkin tarkastelemaan, minkälaisia argumentaation vahvistamisen keinoja puheenvuoroissa todella käytetään. Tutkimus on sekä ajankohtainen että yhteiskunnallisesti merkitsevä. Julkisen keskustelun ja sen argumentaation tarkasteleminen auttaa ymmärtämään ilmiötä ja huomaamaan, millä tavoin ihmiset pyrkivät vaikuttamaan toisiinsa. Tutkimuskysymykseni ovat: Minkälaisia retorisia keinoja puheenvuoroissa esiintyy? Miten puhujan oma kanta vaikuttaa siihen, minkälaisia retorisia keinoja hän käyttää?</p> <p>Tutkimukseni taustana olen käyttänyt Chaïm Perelmanin (1996) argumentaatioteoriaa ja metodinani Arja Jokisen (1999) artikkelissaan esittelemiä retorisia keinoja. Aineistoni koostuu eduskunnan pöytäkirjoista, joista kaksi on täysistuntojen pöytäkirjoja ja kaksi hallituksen kyselytunnin pöytäkirjoja. Näissä pöytäkirjoissa kansanedustajien puoltavia puheenvuoroja on yhteensä kaksikymmentä, vastustavia viisi ja neutraaleja kuusi. Pöytäkirjat ovat peräisin vuosilta 2015, 2016, 2017 j a 2018. Rajasin aineistoni translaki-keskutelusta käytyihin pöytäkirjoihin, joita ei toistaiseksi ole enempää kuin neljä. Aineistoni ulkopuolelle jätin ne pöytäkirjat, joissa translain käsitteleminen ei ole keskiössä.</p> <p>Tulokseni osoittavat, että puoltavien ja vastustavien puheenvuorojen retoriikka eroaa ennen kaikkea siten, että vastustavissa puheenvuoroissa käytetään enemmän hyökkäävää retoriikkaa ja puoltavissa puolustavaa retoriikkaa. Sekä puoltavissa että vastustavissa puheenvuoroissa käytettiin retorisia keinoja monipuolisesti. Lisäksi esitettyyn argumenttiin keskittyvät retoriset keinot ovat sekä vastustavissa että puoltavissa puheenvuoroissa keskimäärin suosittumia. Puoltavat puheenvuorot kuitenkin suosivat retorisista keinoista esimerkiksi liittoutumisasteen säätelyä, asiantuntijalausunnoilla tai konsensuksella vahvistamista sekä kolmen listaa. Vastustavissa puheenvuoroissa taas käytetään oletettuun vasta-argumenttiin varautumista sekä esimerkkejä ja erilaisia rinnastuksia huomattavasti enemmän.</p> <p>Koska aineistoni on suhteellisen suppea ja siinä esiintyy vastuutavia puheenvuoroja huomattavasti puoltavia puheenvuoroja vähemmän, ei täydellistä tarkastelua retorisiin valintoihin johtavista syistä pystytä tekemään. Olisikin mielenkiintoista tuottaa vastaavanlainen tutkimus laajemmalla aineistolla, joka antaisi mahdollisuuden perusteellisempaan tulkintaan ja syiden tarkasteluun. Retoristen keinojen tarkasteleminen auttaa ymmärtämään yhteiskunnallisia ilmiöitä ja niiden vaikuttavuutta perinpohjaisesti. Yhteiskunnallisessa keskustelussa pyritään jatkuvasti vaikuttamaan muihin ihmisiin erilaisin tavoin, joiden ymmärtäminen on tärkeää.</p>	
Asiasanat – Keywords argumentaatioteoria, diskurssianalyysi, retoriikka, translaki, eduskunta, uusi retoriikka	
Säilytyspaikka – Depository Kieli- ja viestintätieteiden laitos, suomen kieli	
Muita tietoja – Additional information	

SISÄLLYSLUETTELO

1	JOHDANTO	1
1.1	Tausta ja tutkimuskysymykset	1
1.2	Aikaisemmat tutkimukset	2
2	ARGUMENTAATIO.....	3
2.1	Argumentaatioteoria.....	3
2.2	Retoriset keinot	4
2.2.1	Väitteen esittäjään keskittyvät retoriset keinot	4
2.2.2	Esitettyyn argumenttiin keskittyvät retoriset keinot	4
2.2.3	Muut retoriset keinot	6
3	AINEISTO JA SEN KÄSITTELY	7
3.1	Pöytäkirjat	7
3.2	Aineiston käsittely.....	8
4	ANALYYSI	10
4.1	Retoriset keinot	10
4.1.1	Väitteen esittäjään keskittyvät retoriset keinot	10
4.1.2	Esitetyn argumentin vahvistamiseen liittyvät retoriset keinot	13
4.1.3	Muut retoriset keinot	15
4.2	Retoristen keinojen erot puoltavissa ja vastustavissa puheenvuoroissa.....	16
5	PÄÄTÄNTÖ.....	19
	LÄHTEET.....	21
	Aineistolähteet	21

1 JOHDANTO

1.1 Tausta ja tutkimuskysymykset

Laki transseksuaalin sukupuolen vahvistamisesta määrää, missä tapauksessa henkilö voidaan vahvistaa kuuluvaksi vastakkaiseen sukupuoleen kuin mihin hänet on väestötietojärjestelmässä merkitty. Tämänhetkisen lain mukaan henkilö voi vahvistaa sukupuolenvaihdoksensa väestötietolakiin vain, jos hän on täysi-ikäinen ja hänellä on asuinpaikka Suomessa tai hän on Suomen kansalainen. Lisäksi henkilöllä tulee olla esittää lääketieteellinen selvitys lisääntymiskyvyttömyydestä tai sterilisaatiosta sekä siitä, että hän kokee kuuluvansa vastakkaiseen sukupuoleen pysyvästi ja elää tämän mukaisessa sukupuoliroolissa. (Laki transseksuaalin sukupuolen vahvistamisesta 2002/563.)

Suomi on saanut nykyisestä transihmisiä koskevasta lainsäädännöstään arvosteluja muun muassa Yhdistyneiden kansakuntien (YK) kidutuksen vastaiselta komitealta. Komitean kuulemisessa vuonna 2016 Suomelle todettiin, että lääketieteellisiin toimenpiteisiin pakottamista ja psykiatrisen arvion vaatimista voidaan verrata kidutukseen. Samana vuonna Vasemmistoliiton kansanedustaja Silvia Modig teki lakialoitteen sterilisaatiopakon poistamisesta translaista. Tällöin aloite sai tukea noin 90 kansanedustajalta eri puolueista, ja se siirtyi käsittelyyn sosiaali- ja terveystieteiden valiokuntaan. Vuonna 2017 sen oli allekirjoittanut 85 kansanedustajaa, joihin kuului edustajia kaikista muista hallituspuolueista paitsi Sinisestä eduskuntaryhmästä. (Seta ry & Trasek ry 2018.)

Kandidaatintutkielmassani tutkin, millä tavalla kansanedustajat argumentoivat puheenvuoroissaan eduskunnan täysistunnoissa translaista puhuttaessa, ja minkälaisia argumentaation vahvistamisen keinoja he käyttävät. Aineistonani olen käyttänyt eduskunnan täysistuntojen ja hallituksen kyselytuntien pöytäkirjoja, joita on yhteensä neljä. Tutkimuskysymykseni ovat seuraavat:

1. Minkälaisia retorisia keinoja puheenvuoroissa esiintyy?
2. Miten puhujan oma kanta vaikuttaa siihen, minkälaisia retorisia keinoja hän käyttää?

Esittelen aineistossani esiintyviä retorisia keinoja ja vertailen niiden esiintymistä puoltavissa ja vastustavissa puheenvuoroissa. Tutkimusaiheeni on relevantti, sillä translain uudistamisesta käytävä keskustelu on hyvin ajankohtainen, mutta sen pohjalta ei ole vielä tehty tutkimusta. Yhteiskunnallisia keskusteluja käydään jatkuvasti, ja niiden syvempi ja kriittinen tarkastelu auttaa ymmärtämään ilmiöitä perinpohjaisemmin. On myös tärkeää huomata, millä tavalla ja minkälaisin keinoin ihmiset pyrkivät vaikuttamaan toisiinsa.

1.2 Aikaisemmat tutkimukset

Politiikan kieltä ja argumentaatiota eduskunnassa on tutkittu aikaisemmin erityisesti yhteiskuntatieteissä ja politiikan tutkimuksen piirissä. Esimerkiksi Palonen ja Summa tutkivat teoksessaan *Pelkkää retoriikkaa: tutkimuksen ja politiikan retoriikat* (1996) juuri politiikassa käytettävää kieltä ja sen retoriikkaa.

Transsukupuolisuuden tutkimus on tieteenalana hyvin nuori. Transsukupuolisuuden tutkimusta Suomessa on esitelty ensimmäisen kerran artikkelissa *Transsukupuolisuuden tutkimus Suomessa* (Huuska 2010). Eräs merkittävä tutkimustyö transsukupuolisten aseman kannalta on *Oikeus oman identiteetin mukaiseen elämään. Tutkimus transseksuaalien elämästä ja asemasta Suomessa* (Rastas 1992). Ennen tätä tutkimusta Suomessa oli julkaistu ainoastaan kaksi lääketieteellistä artikkelia aiheesta (Huuska 2010: 156).

Perinteisesti transsukupuolisuutta on tutkittu lääketieteen lisäksi yhteiskuntatieteellisestä näkökulmasta. Siinä missä lääketiede on käsitellyt transsukupuolisuutta sairautena, josta on mahdollista parantua, yhteiskuntatiede on suhtautunut kriittisesti transsukupuolisuuden medikalisointiin. Transsukupuolisuuden hoitoa käsittelevät lääketieteelliset tutkimukset ja tekstit kertovat usein korjaushoidosta, sen tuloksista sekä korjaushoitoa hakeneiden hyvinvoinnista. Tällaisia tekstejä ovat muun muassa artikkeli *Transseksuaalisuus* (Pimenoff 1993), teksti *Transseksuaalisuus - äärimmäinen ristiriita identiteetin ja ruumiin välillä* (Mattila 2005) sekä katsausartikkeli *Transseksuaalien hoito* (Tiitinen, Suominen & Holi 2003). (Huuska 2010: 156-157.)

Yhteiskuntatieteellisessä tutkimuksessa painoarvoa on ohjattu transsukupuolisiin yhteiskunnan jäseninä. On tutkittu esimerkiksi, minkälaisia kokemuksia transsukupuolisilla on työelämästä (Lehtonen & Mustola 2004) sekä minkälaisia transsukupuoliset ovat koululaisina (Lehtonen 2009). Muun muassa näiden tutkimusten yhteydessä on pyritty osoittamaan, että transsukupuolisuuteen liittyy myös vahvuuksia ja mahdollisuuksia. Lisäksi on tuotu esille ihmisoikeusnäkökulmaa ja esimerkiksi luotu terminologiaa transsukupuolisuuden käsittelyn tueksi. (Huuska 2010: 157.)

Kielitieteessä transsukupuolisuutta tai siitä käytettävää kieltä ei ole tutkittu. Retoriikkaa ja argumentaatiota sen sijaan on tutkittu aina Aristoteleen *Retoriikka*-teoksesta alkaen. Juuri retoriikkaan on syventynyt esimerkiksi teoksessa *Retoriikan valtakunta* (Perelman 1996), jonka niin sanottua uutta retoriikkaa käytän tämänkin tutkimuksen pohjana. Diskurssianalyysiä on esitelty puolestaan esimerkiksi teoksissa *Diskurssianalyysin aakkoset* (Jokinen, Juhila & Suoninen 1993) ja *Diskurssianalyysi liikkeessä* (Jokinen, Juhila & Suoninen 1999). Niissä käsitellään sekä diskurssianalyysin teoriaa, että esimerkiksi konkreettisia kielenkäytön ja retorisen vakuuttelun piirteitä.

2 ARGUMENTAATIO

2.1 Argumentaatioteoria

Jo Aristoteles (n. 384 eaa. - 322 eaa.) on tarkastellut retoriikkaa teoksisissaan *Retoriikka* ja *Runousoppi*. Retoriikan mukaan argumentoinnin ydin on todistaminen, sillä ihmiset uskovat asioita vasta, kun kokevat niiden tulleen todistetuiksi. Teoksessa myös todetaan, että vakuuttamiseen on kolme keinoa; puhujan luonne, kuulijan mielentila sekä itse puhe. Nämä kolme keinoa tunnetaan nykyään termeillä *ethos*, *pathos* sekä *logos*. Näistä ensimmäinen, vakuuttaminen puhujan luonteella (*ethos*) perustuu siihen, että puhuja vakuuttaa yleisönsä oman luonteensa avulla ja vakuuttamalla yleisönsä siitä, että hän on kunnollinen ja luotettava ihminen. Kuulijan mielentilaan perustuva vakuuttaminen (*pathos*) puolestaan pyrkii vakuuttamaan kuulijan tunteiden kautta. *Pathoksen* voima perustuu siihen, että ihmiset tekevät erilaisia päätöksiä erilaisten tunnetilojen valtaamina, esimerkiksi surullisena tai rakastuneena. Viimeisen keinon, itse puheen perusteella vakuuttamisen (*logos*) taas perustuu joko osoittamiseen tai näennäiseen osoittamiseen. (Aristoteles: 10-11.)

Tieteellisessä kommunikaatiossa väittelyn perusosa on argumentti, eli perustelu jonkin väitteen puolesta (Kaakkuri-Knuuttila & Heinlahti 2006: 20). Siinä missä väittelyjen perustana on argumentaatio, muut retoriset keinot rakentuvat sen varaan (Kaakkuri-Knuuttila 1998: 233). Tutkimukseni retoriikan teoria perustuu teokseen *Retoriikan valtakunta* (Perelman 1996). Sen mukaan argumentaatio eroaa muodollisesti pätevästä todistamisesta erityisesti siten, että se tapahtuu luonnollisella kielellä. Näin ollen tulkinnallisuus on aina erottamaton osa argumentaatiota. Keskeistä ei ole niinkään se, onko väittäjä totta vai ei, vaan se, hyväksyykö yleisö sen. Tällainen yleisön hyväksynnän tai kannatuksen vahvistaminen ei koskaan tapahdu tyhjiössä, vaan sen mahdollistaa nimenomaan puhujan ja yleisön kohtaaminen. Jollei puheella ole kuulijoita, se menettää merkityksensä. (Perelman 1996: 16-21).

Argumentaation keskeisin edellytys on sovittaminen. Tällä tarkoitetaan sitä, että puhuja voi valita päättelynsä lähtökohdiksi vain sellaisia väitteitä, jotka hänen yleisönsä hyväksyy. Tällaisia väittämiä kutsutaan argumenteiksi. Erityisen tehokas argumentti on silloin, kun se vakuuttaa yleisönsä. Tässäkin tutkimuksessa tarkasteltu päättely on niin sanottua dialektista päättelyä, jossa haetaan hyväksyntää väitteille, jotka saattavat olla kyseenalaisia. Tällaisen päättelyn voima mitataan aina sen vaikutuksena yleisöön. (Perelman 1996: 8-9, 28.)

Myöskään yleisön käsite argumentaation yhteydessä ei ole yksiselitteinen. Koska yleisön hyväksynnän saaminen on argumentaation keskeisin tavoite, kaikenlaisella argumentaatiolla tulee myös olla yleisö. Myös silloin, kun argumentoija ja yleisö ovat sama henkilö, tarvitaan argumenttien vahvistamiseksi yleisön hyväksyntä. Yleisö ei kuitenkaan aina ole se joukko, jolle puhuja välittömästi kohdistaa argumenttinsa. (Perelman 1996: 16-21.) Voidaan esimerkiksi ajatella, että eduskunnassa

puhujien yleisönä toimivat toiset kansanedustajat, ministerit sekä muut kuulijat. Istunnot kuitenkin usein televisioidaan ja tallennetaan, jolloin yleisön käsite muuttuu huomattavastikin. Niinpä yleisöksi onkin luettava kaikki ne, keitä puhuja tahtoo argumenteillaan vakuuttaa. (Perelman 1996: 21.)

2.2 Retoriset keinot

Tämän tutkielman argumentaation vahvistamisen keinojen jaottelu perustuu Jokisen artikkeliin Vakuuttelevan ja suostuttelevan retoriikan analysoiminen (1999). Retoriset keinot on jaettu väitteen esittäjään keskittyviin retorisiin keinoihin, esitettyyn argumenttiin keskittyviin retorisiin keinoihin ja muihin retorisiin keinoihin.

2.2.1 Väitteen esittäjään keskittyvät retoriset keinot

Etäännyttäminen omista intresseistä. Argumentti menettää usein tehoaan, mikäli sen esittäjän voidaan ajatella ajavan omaa tai edustamansa tahon etua. Niinpä on yleistä, että argumentoidessa etäännytetään esitetty väite omista intresseistä esimerkiksi todistamalla, ettei yhteyttä argumentin ja sen esittäjän välillä ole. Tällaisessa retoriikassa tavoitteena on usein vakuuttaa kuulija osoittamalla, että puhuja joutuu myöntämään jotain omien intressiensä vastaisesti. (Jokinen 1999: 133-135, Potter 1996: 128.)

Puhujakategorialla oikeuttaminen. Erilaisia kategorioita, joilla jokin tieto voidaan oikeuttaa, on olemassa lukemattomia. Tällainen kategoria voi olla julkinen tai valtakirjavaltuutettu, kuten poliitikko tai lääkäri, mutta myös esimerkiksi tavallisen ihmisen, perheenäidin tai kaupunkilaisen kategoria. Puhujakategorialla pyritään vakuuttamaan, että argumentti on erityisen vakuuttava, kun sen lausuu tiettyyn kategoriaan kuuluva puhuja. Voidaan esimerkiksi ajatella, että lääkärin jostakin sairaudesta antama lausunto on luotettavampi, kuin maallikon. Yksi puhuja voi eri tilanteissa käyttää moni eri kategorioita. Retoriikan näkökulmasta erityisen kiinnostavaa onkin, mitä kategoriaa milloinkin käytetään. (Jokinen 1999: 135-136, Potter 1996: 133.)

Liittoutumisasteen säätely. Liittoutumisasteen säätelyllä tarkoitetaan sitä, kuinka puhuja sitoutuu lausumaansa. Joissain tapauksissa puhuja toimii ikään kuin vain viestin välittäjänä luoden hyvin neutraalin kuvan kertomastaan. (Jokinen 1999: 136-138, Potter 1996: 142-149.)

2.2.2 Esitettyyn argumenttiin keskittyvät retoriset keinot

Konsensuksella tai asiantuntijan lausunnolla vahvistaminen. Argumentti näyttäytyy usein vahvempana, mikäli useammat eri tahot kannattavat sitä. Niinpä väitteitä usein vahvistetaan esimerkiksi asiantuntijalausuntojen ja suorien sitaattien avulla. Kertoman luotettavuus vahvistuu, mikäli useampi eri taho on tehnyt saman päätelmän - mahdollisesti toisistaan riippumatta. Erityisen tehokasta tämä on silloin, kun viitataan arvovaltaiseen tahoon, esimerkiksi alan tutkijoihin. Kaikista vahvinta konsensuksella vahvistamista on vetoaminen sellaisiin näkemyksiin ja tapoihin, jotka ovat

yleisesti tunnettuja ja hyväksytyjä. (Jokinen 1999: 138-139, Edwards & Potter 1992: 107-123, Potter 1996: 158-160.)

Samaan kategoriaan voidaan lukea myös politiikassa yleinen me-retoriikka, jossa pyritään luomaan kuvaa yhteisestä mielipiteestä puhumalla yhteisön suulla me-muodossa minä-muodon sijaan. Tällaisella retoriikalla voidaan esittää esimerkiksi koko eduskunta yhtenäisenä joukkona. (Jokinen 1999: 139, Jokinen & Juhila 1993: 93.)

Tosiasiapuhe. Tosiasiapuheella tarkoitetaan sellaista retoriikkaa, jossa jokin asia esitetään välttämättömänä tosiasiana. Poliittisessa kielessä negatiivisista asioista puhutaan usein tosiasioina, joille ei mahda mitään ja jotka on vain hyväksyttävä. Tällaisessa retoriikassa pyritään häivyttämään toimijoiden vastuu. (Jokinen 1999: 140-141, Juhila 1993: 151-153.)

Kategorioiden käyttö vakuuttamisen keinona. Asioita, ihmisiä ja tapahtumia voidaan jaotella kategorioiden. Samoista tapahtumista kertomisesta voi saada hyvin erilaisen kuvan sen perusteella, minkälaisia kategorioita käytetään. Kategorioita voidaan myös täsmentää ja jakaa erilaisiin osakategorioiden.

Yksityiskohdilla ja narratiiveilla vakuuttaminen. Yksityiskohdilla ja narratiiveilla pyritään luomaan tapahtumista autenttinen ja yksityiskohtainen kuva. Tällaisella retoriikalla luodaan hyvin erilainen kuva, kuin suoralla argumentoinnilla. Monissa tapauksissa onkin vaikuttavampaa esimerkiksi luoda jostain ihmisestä tietynlainen kuva tällaisten narratiivien kautta, kuin esimerkiksi suoraan nimitellä häntä jonkin kategorian edustajaksi. (Jokinen 1999: 144-145, Potter 1996: 162-166.)

Numeerinen ja ei-numeerinen määrällistäminen. Määrällistäminen eli kvantifiointi voi olla joko numeerista tai ei-numeerista. Tällaisessa retoriikassa voidaan käyttää esimerkiksi numeroita, tilastoja, prosenttilukuja tai laatusanoja, kuten *suuri* tai *valtava*. Kvantifiointi luo asioista helposti selkeän ja yksinkertaisesti mitattavissa olevan kuvan, ja laskutavan ongelmat jäävät usein pimentoon. Retoriikan näkökulmasta kiinnostavaa onkin, mitä kvalifioidaan, kuinka kvalifiointia käytetään argumentaatioissa ja mitkä ovat sen funktiot. (Jokinen 1999: 146-148, Juhila 1993: 168-172.)

Metaforien käyttö. Metaforalla tarkoitetaan sellaista kielenkäytön ilmiötä, jossa jotakin asiaa kuvaillaan sellaisilla käsitteillä, jotka eivät vastaa sen kirjaimellista määritelmää. Tällainen metafora voi olla esimerkiksi "elämä on taistelua". Onnistunut metafora luo kuulijalle tutunoloisia konnotaatioita, joiden perusteella vieraskin asia voidaan ymmärtää helposti. Metaforia esiintyy arkikielessäkin hyvin paljon, eikä niitä välttämättä edes huomaa. Tällaisia niin sanotusti huomaamattomia metaforia kutsutaan uinuviksi metaforiksi. (Jokinen 1999: 148-150, Kaakkuri-Knuutila 1998: 258-260, Perelman 1996: 137-141.)

Ääri-ilmaisujen käyttäminen. Ääri-ilmaisut voivat olla luonteeltaan esimerkiksi määrällistäviä, esimerkiksi *joka kerta*, *täysin* ja *täydellisesti*. Tällaisten ilmaisujen avulla voidaan

korostaa tiettyjä asioita, joko maksimoiden tai minimoiden. On kuitenkin myös mahdollista, että tällaiset ääri-ilmaisut johtavat siihen, että argumentti kuulostaa liioittelulta. (Jokinen 1999: 150-152, Potter 1996: 187-190.)

2.2.3 Muut retoriset keinot

Kolmen lista. Kolmen listalla tarkoitetaan tapaa listata kolme esimerkkiä tai perustelua jollekin asialle. Tällä keinolla pyritään vakuuttelemaan kuulija tarpeellisella määrällä todisteita jostakin. (Jokinen 1999: 152-153, Potter 1996: 196-197.)

Kontrastipari. Kontrastiparissa luodaan jollekin asialle kaksi erilaista puolta, joista toinen ladataan positiivisilla määritteillä ja merkityksillä, ja toinen negatiivisilla seurauksilla. Tällainen kontrastipari on esimerkiksi “vapaa itsenäinen Suomi” ja “itsenäisyytensä menettävä Suomi”. (Jokinen 1999: 153.)

Esimerkit ja erilaiset rinnastukset. Esimerkeillä ja rinnastuksilla tarkoitetaan havainnollistavien seikkojen esittelemistä. Tällaisilla konkreettisilla esimerkeillä asiat saadaan vaikuttamaan helpommin ymmärrettäviltä ja yksinkertaisilta. Erilaiset rinnastukset puolestaan vertaavat kyseessä olevaa asiaa johonkin samankaltaiseen, mahdollisesti kuulijalle tutumpaan tapaukseen, jonka kautta asia on helpompi käsittää ja käsitellä. (Jokinen 1999: 153-154.)

Toisto ja tautologia. Samoja argumentteja toistetaan useita kertoja. Tällainen retoriikka ei välttämättä ole aina puhdasta toistoa, vaan esimerkiksi uudelleen kontekstualisointia. Tiettyä muotoilua voidaan käyttää keskustelun aikana useasti, ja se voi saada uusia merkitysulottuvuuksia. (Jokinen 1999: 154, Edwards & Potter 1992: 63.)

Oletettuun vasta-argumenttiin varautuminen. Usein argumentoidessa oma väite pyritään jo etukäteen suojaamaan tietyiltä vasta-argumenteilta. Näin estetään muita käyttämästä tätä tiettyä argumenttia ja suojataan itseään syytöksiltä.

3 AINEISTO JA SEN KÄSITTELY

Tutkielmani aineisto koostuu neljästä eduskunnan pöytäkirjasta. Kaksi näistä pöytäkirjoista on peräisin eduskunnan täysistunnoista ja kaksi hallituksen kyselytunneilta. Kaikissa aineistoni pöytäkirjoissa käsitellään lakia transseksuaalin sukupuolen vahvistamisesta eli niin sanottua translakia. Valitsin aineistokseni juuri translaki-asiasta käydyn keskustelun, sillä se on hyvin ajankohtainen eikä sen pohjalta ole tehty aiempaa kielitieteellistä tutkimusta. Olen rajannut aineistoni ulkopuolelle sellaiset pöytäkirjat, joissa translaki mainitaan mutta siitä ei synny pidempää keskustelua, jotta aineistoni pysyy sopivan kokoisena ja selkeänä. Pöytäkirjasta 79/2017 olen rajannut kaksi puheenvuoroa aineistoni ulkopuolelle, sillä niissä käsitellään toista aihepiiriä. Tämän lisäksi olen rajannut aineistoni ulkopuolelle myös puheenvuorojen väleissä esiintyvät puhemiesten välikommentit sekä eduskunnasta kuuluvat välihuudot, sillä ne eivät sisällä käsiteltävän asian argumentointia eivätkä näin ollen ole tutkimukseni kannalta merkittäviä. Seuraavassa esittelen tutkimuksessani käytettävät pöytäkirjat.

3.1 Pöytäkirjat

Vuonna 2003 voimaan astuneeseen lakiin Laki transseksuaalin sukupuolen vahvistamisesta tehtiin muutoksia ensimmäisen vuonna 2015 tasa-arvoisen avioliittolain voimaan astumisen yhteydessä. Jo tällöin eduskunnassa keskusteltiin translain kokonaisvaltaisemmasta muokkaamisesta, mutta lopulta lakia esitettiin muutettavaksi vain avioliittoa koskevan pykälän osalta. Vuonna 2016 kansanedustaja Silvia Modig teki lakialoitteen, jossa ehdotettiin sterilisaatiovaatimuksen poistamista translaista. Aloite koski pykälää, jossa säädetään, että henkilö voi vahvistaa sukupuolensa väestörekisterijärjestelmään, jos hän “esittää lääketieteellisen selvityksen siitä, että hän pysyvästi kokee kuuluvansa vastakkaiseen sukupuoleen ja että hän elää tämän mukaisessa sukupuoliroolissa sekä siitä, että hänet on steriloitu tai että hän muusta syystä on lisääntymiskyvytön” (Laki transseksuaalin sukupuolen vahvistamisesta 2002/563).

Vuoden 2015 marraskuussa kansanedustaja Outi Mäkelä teki lakialoitteen voimassa olevan lain transseksuaalin sukupuolen vahvistamisesta nimen muuttamiseksi. Mäkelä perusteli aloitetta vanhentuneen terminologian nykyaikaistamisella; hänen mukaansa *transseksuaali* on ilmaisuna vanhentunut ja virheellinen, kun taas *transsukupuolinen* olisi oikea termi. Viittaan jatkossa tähän pöytäkirjaan sen numerolla 59/2015.

Kansanedustaja Silvia Modigin alullepanema ja 84 muun kansanedustajan allekirjoittama lakialoite translain muuttamisesta vietiin eduskunnan täysistunnon käsittelyyn 13.10.2016. Lähetekeskustelussa kuultiin sekä puoltavia että vastustavia puheenvuoroja, ja keskustelun aikana ehdotettiin aloitteen lähettämistä sosiaali- ja terveystieteiden valiokuntaan. Lopulta asian käsittely kuitenkin

keskeytettiin, ja puhemiesneuvosto teki myöhemmin ehdotuksen asian lähettämisestä valiokuntaan, joka hyväksyttiin täysistunnossa 18.10.2016. Jatkossa viitataan kyseiseen pöytäkirjaan numerolla 100/2016.

Aineistoni ensimmäinen hallituksen kyselytunnin pöytäkirja on torstailta 29.6.2017. Tällöin kansanedustaja Jyrki Kasvi esitti kysymyksen siitä, miksi jo valmisteltua, uutta translakia ei ole tuotu eduskuntaan. Tällöin edustajien esittämiin kysymyksiin vastasi silloinen perhe- ja peruspalveluministeri Juha Rehula. Viitataan jatkossa kyseiseen aineistoon pöytäkirjan numerolla 79/2017.

Maaliskuussa 2018 hallituksen kyselytunnin aikana kansanedustajat Jani Toivola ja Silvia Modig toivat esille Ruotsissa linjatun päätöksen siitä, että lain velvoitteiden mukaan sterilisoiduille transsukupuolisille ihmisille maksetaan korvauksia. Tällöin kysymyksiin vastasi perhe- ja peruspalveluministeri Annika Saarikko. Tähän pöytäkirjaan viitataan jatkossa sen numerolla 27/2018.

3.2 Aineiston käsittely

Aineistoni olen kerännyt valitsemalla eduskunnan internet-sivujen arkistosta ne pöytäkirjat, joissa translaki-keskustelu on keskeisessä osassa. Tämä onnistui käyttämällä internet-sivujen hakukonetta. Pöytäkirjoja etsin hakusanalla translaki.

Vaikka laadullinen ja määrällinen tutkimus pyritään usein erottamaan toisistaan ja esittämään ikään kuin toistensa vastakohtina, niitä voidaan käyttää samassa tutkimuksessa rinnakkain (Alasuutari 2012: 26). Tämä tutkimus onkin sekä laadullinen että määrällinen analyysi. Tarkastelen aineistossani esiintyviä retorisia keinoja sekä laadullisesti tulkiten, että määrällisesti tilastoiden. Määrällisen tutkimuksen tavoitteena on saada aikaan tietoa, joka on luonteeltaan tilastollis-matemaattista ja yleistä (Anttila 2007). Lasken tutkimuksessani ensin kaikki retoristen keinojen esiintymät yksittäin analyysini ensimmäistä osuutta varten. Analyysini vertailuosiossa (ks. luku 4.2) lasken ja taulukoin puheenvuorojen retoriset keinot kategorioittain. Laadullisessa analyysissä taas tarkastellaan aineistoa tietystä teoreettis-metodologisesta näkökulmasta, pyritään luomaan sääntöjä tai sääntörakenteita jotka pätevät koko aineistoon ja tulkitaan tuloksia (Alasuutari 2012: 32-34). Laadullisesti tarkastelen retorisia keinoja analyysini ensimmäisessä luvussa 4.1.

Tarkemmin tutkimukseni sijoittuu diskurssitutkimuksen kentälle. Diskurssianalyysi tarkastelee kielen käyttöä useista eri lähtökohdista. (Saaranen-Kauppinen & Puusniekka 2006). Oman tutkimukseni keskiössä ovat retorisuus ja argumentaatio. Tutkimustani voisi luonnehtia myös argumentaatioanalyysiksi.

Tutkimukseni perustana olen käyttänyt artikkelissa *Vakuuttelevan ja suostuttelevan retoriikan analysoiminen* (Jokinen 1999) esiteltyjä retorisia keinoja (ks. luku 2). Tämän teorian pohjalta tarkastelen aineistossani esiintyviä väitteen esittäjään keskittyviä retorisia keinoja sekä esitettyyn

argumenttiin keskittyviä retorisia keinoja. Tutkimukseni tarkoituksena on tarkastella retorisia keinoja argumentaatiota vahvistavina keinoina, ei tarkastella argumentteja ja niiden sisältöä itsessään.

Analyysin alussa erittelen, minkälaisia retorisia keinoja aineistossani esiintyy ja kuinka monta kutakin esiintymää löytyy. Retoriset keinot jaottelen Jokisen (1999) mukaan väitteen esittäjään keskittyviin retorisiin keinoihin, esitettyyn argumenttiin keskittyviin retorisiin keinoihin sekä muihin retorisiin keinoihin. Lopuksi tarkastelen, kuinka retoristen keinojen käyttäminen eroaa puoltavien ja vastustavien puheenvuorojen välillä.

4 ANALYYSI

4.1 Retoriset keinot

Analyysiani varten esittelen aineistossani esiintyviä retorisia keinoja, jotka on jaoteltu luvussa kaksi esittelemäni teorian mukaan. Esitellyistä retorisista keinoista ainoastaan yhtä, tosiasiapuhetta, ei esiinny aineistossani ollenkaan. Muista retorisista keinoista esittelen esimerkkejä. Olen valinnut analyysissäni esiteltäviksi kielellisesti kaikista kiinnostavimmat ja monipuolisimmat esiintymät.

4.1.1 Väitteen esittäjään keskittyvät retoriset keinot

Aineistossani esiintyy väitteen esittäjään viittaavista retorisista keinoista jokaista, siis etäännyttämistä omista intresseistä, puhujakategorialla oikeuttamista, liittoutumisasteen säätelyä sekä konsensuksella tai asiantuntijalausunnolla vahvistamista. Etäännyttämistä omista intresseistä aineistossani esiintyy yhteensä viisi kertaa, puhujakategorialla oikeuttamista kaksi kertaa, liittoutumisasteen säätelyä yksitoista kertaa ja konsensuksella tai asiantuntijalausunnolla vahvistamista seitsemäntoista kertaa.

Etäännyttämistä omista intresseistä esiintyy kolmessa aineistoni pöytäkirjassa. Ainoastaan pöytäkirjassa 59/2015 tätä retorista keinoa ei käytetä ollenkaan. Etäännyttäminen omista intresseistä on argumentaation keinona tehokas, sillä sen avulla puhuja voi viestiä ikään kuin joutuvansa myöntämään joitain tosiasioita, jotka eivät ole hänen henkilökohtaisten intressiensä mukaisia. Tätä keinoa on käytetty muun muassa esimerkeissä (1) ja (2).

- 1) Ei voida näin kevyillä perusteilla tehdä näin isoja muutoksia, joten **valitettavasti millään muotoa en voi kannattaa tällaisia muutoksia.** (100/2016)
- 2) **Hallituksen kokonaisnäkemys** asiassa on kuitenkin ollut se, että tätä lainsäädäntöä ei tämän hallituksen työlistalta löydy. (27/2018)

Kuten esimerkki (1) osoittaa, tällaista argumentaatiota voi tehostaa esimerkiksi sanalla *valitettavasti*. Näin luodaan kuvaa puhujan vilpittömyydestä ja esimerkiksi siitä, että vaikka hän tahtoisikin kannattaa asiaa, ei kykene siihen, koska joutuu ikään kuin omien halujensa vastaisesti myöntämään tosiasiat. (Jokinen 1999: 134, Potter 1996: 123, 129.) Esimerkissä (2) puhuja on ministeri, joka vastaa kansanedustajan kysymykseen siitä, miksei translain uudistusta ole hallituksen työlistalla. Tässä ministeri vetoaa hallituksen kokonaisnäkemykseen, ja tällä tavoin mahdollisesti pyrkii välttämään syytöksiä ja miellyttämään mahdollisimman montaa osapuolta. Poliitikassa epäsuorat vastaukset ovat tyypillisiä, sillä poliitikoille on tärkeää pysyä mahdollisimman monen äänestäjän suosiossa ja saada osakseen mahdollisimman vähän syytöksiä. Kun esimerkin (2) vastauksessa vastuu siirretään yksittäiseltä ministeriltä koko hallitukselle ja kokonaisnäkemysten nimiin, mahdolliset syytökset kohdistuvat koko hallitukseen yksittäisen ministerin sijaan. (Wiberg & Koura 1996: 206.)

Puhujakategoriolla oikeuttamista esiintyy ainoastaan yhdessä aineistoni pöytäkirjassa (100/2016). Ensimmäinen esimerkki (3) viittaa lääkärin puhujakategoriaan. Toisessa esimerkissä (4) puolestaan viitataan lakivaliokunnan jäsenen kategoriaan.

- 3) Minusta yli 25 vuotta **lääkärinä olleena** ja kaikenlaisia kansalaisia tavanneena –. (100/2016)
- 4) Itse **istun lakivaliokunnassa** ja näen, että –. (100/2016)

Esimerkin (3) lausunnon on esittänyt kansanedustaja Sari Tanus ja esimerkin (4) lausunnon kansanedustaja Sanna Marin. Heidän käyttämänsä argumentointi pyrkii osoittamaan, että heillä näiden kategorioiden edustajina on erityistä asiantuntemusta juuri kyseessä olevasta aiheesta. Esimerkissä (3) käytettävä lääkärin kategoria on hyvin tyypillinen puhujakategoriolla vaikuttamisen muoto. Kokemuksestaan kertomalla kansanedustaja osoittaa, että hänellä on sekä kokemusta että koulutuksen kautta hankittua tietoa esimerkiksi juuri sukupuolenkorjausprosessista ja siihen kuuluvista toimenpiteistä. Tuomalla ilmi tällaisen asiantuntemuksensa hän myös luo kuvan siitä, ettei aja asiaansa vain poliittisin perustein vaan tietonsa ja kokemuksensa perusteella. Tilanteessa, jossa keskustellaan lääketieteellisiin toimenpiteisiin velvoittamisesta, kokemusta omaavan lääkärin mielipide voikin painaa huomattavasti enemmänkin, kuin kansanedustajan. Esimerkissä (4) puhujakategoriaa käytetään eri tarkoitukseen. Puheenvuorossaan kansanedustaja ehdottaa esityksen lähettämistä lakivaliokuntaan, jonka jäsenenä itse toimii. Mainitsemalla omasta osallisuudestaan hän vakuuttaa yleisöään siitä, että lakivaliokunnan asiantuntemus ja toimiala ovat hänelle tuttuja, ja hän tietää sen olevan oikea paikka asianomaiseen valmisteluun. Jos puhuja ei mainitsisi istuvansa itse lakivaliokunnassa, yleisö saattaisi kyseenalaistaa, tietääkö hän tosiaan mihin lakivaliokuntaan esitys kannattaa lähettää. (ks. Potter 1996: 114.)

Liittoutumisasteen säätelyä esiintyy kolmessa aineistoni pöytäkirjassa. Tämän retorisen keinon tarkoituksena on osoittaa, että puhuja toimii vain argumentin välittäjänä eikä välttämättä sitoudu siihen itse. Näin puhujan on mahdollista välittää tietoa kuulijoilleen samalla osoittaen, että ei mahdollisesti itse tahdo allekirjoittaa kertomaansa. Seuraavissa esimerkeissä on säädelty liittoutumisastetta juuri tällä tavalla.

- 5) **Te puhuitte** siihen malliin, että **teidän mielestänne** transsukupuolisuus johtuu jostain traumasta, jostain negatiivisesta. (100/2016)
- 6) Se **sekaannus** on jo tällä hetkellä alkanut, noin vuoden verranhan **tässä valtakunnassa on syötetty** sitä, että sukupuolia olisi enemmän kuin kaksi. (100/2016)

Ensimmäisessä esimerkissä (5) yleisölle toistetaan toisen kansanedustajan esille tuoma argumentti. Sanavalintojen avulla välitetään kuitenkin vahva viesti siitä, että puhuja itse ei allekirjoita samoja ajatuksia tai mielipiteitä. Tässä esimerkissä ilmaisuilla *te puhuitte* tehdään selväksi, että väitteen on esittänyt toinen kansanedustaja. Lisäksi puhuja korostaa, että kyseessä on toisen ihmisen mielipide. Esimerkissä (6) on niin ikään hyvin selkeää, mikä puhujan oma mielipide on. Argumenttien uskottavuutta ja luotettavuutta voidaan karsia esimerkiksi sanavalintojen ja sijamuotojen avulla. Ilmaisuihin *sekaannus* viestii siitä, että puhuja itse ei allekirjoita näitä näkemyksiä. (Jokinen 1999: 136-

137, Potter 1996: 142-149). Myös passiivimuoto *on syötetty* voidaan tulkita viestiksi siitä, että vaikka *sekaannusta syöttävä* ryhmä on määrittelemätön, puhuja itse ei kuulu siihen.

Konsensuksella tai asiantuntijalausunnolla vahvistamista esiintyy niin ikään jokaisessa aineistoni pöytäkirjassa. Suurin osa tämän retorisen keinon käyttäjistä viittaa aineistossani kansainvälisiin tahoihin, joita voidaan pitää translakien ja ihmisoikeuksien asiantuntijoina. Aineistossani viitataan muun muassa kansainvälisiin, arvostettuihin poliittisiin toimijoihin sekä lääketieteen ammattilaisiin esimerkeissä (7) ja (8).

- 7) Epäkohtiin ovat kiinnittäneet huomiota useat eri tahot, esimerkiksi **Euroopan neuvoston ihmisoikeusvaltuutettu** sekä **YK:n kidutuksen ja muun julman, epäinhimillisen ja halventavan kohtelun tai rangaistuksen erityisraportoiija**. (59/2015)
- 8) Lisäksi yli sataa maata ja kymmentä miljoonaa lääkärinä edustava **Maailman lääkäriliitto** lausui yleiskokouksessaan Moskovassa vuonna 2015, **ettei transsukupuolisuus ole sairaus tai häiriö ja että jokaisella on oikeus määrittää oma sukupuolensa**. (100/2016)

Esimerkissä (7) viitataan Yhdistyneisiin kansakuntiin (YK) ja Euroopan neuvoston toimijoihin. Esimerkissä (8) on taas viitattu kansainväliseen lääkäriliittoon. Asiantuntijalausunnoilla voidaan osoittaa, että useampi taho on asiasta samaa mieltä, mikä vahvistaa argumenttia. Näin ollen erityisen tehokasta asiantuntijalausuntojen käyttäminen on silloin, kun lausunnon on antanut esimerkiksi puoluepoliittisesti sitoutumaton taho, kuten juuri YK tai Maailman lääkäriliitto. Nämäkin tahot saattavat kuitenkin olla äänestäjille hyvin tärkeitä sekä nauttia heidän keskuudessaan suurta arvostusta, joten niiden mainitseminen on myös poliittisesti järkevää. (Potter 1996: 159, Edwards & Potter 1992: 107-123).

Näiden esimerkkien lisäksi aineistossani käytetään useasti niin sanottua me-retoriikkaa, joka on politiikalle hyvin tyypillistä suostuttelevaa kielenkäyttöä. Sen tarkoituksena on välittää viestiä siitä, ettei puhuja ole argumenttiansa kanssa yksin, vaan puhuu suuremman joukon puolesta. Tällöin luodaan kuvaa joukosta, jolla on yhteneväiset tavoitteet. Me-retoriikalla viitataan nykyään yhä useammin suurempaan joukkoon kuin esimerkiksi vain yhteen puolueeseen. ”Meillä” voidaan tarkoittaa koko eduskuntaa tai kaikkia suomalaisia. Näin saadaan laajempi ryhmä vaikuttamaan yhteiset tavoitteet omaavana massana. (Jokinen 1999: 139, Jokinen 1993: 211). Tällaista argumentaatiota on käytetty muun muassa seuraavassa esimerkissä (9):

- 9) Eli toivoisin, että tässä kysymyksessä, kun on kyse näin selkeästi ihmisoikeusloukkauksesta, tämä sali voisi olla yhtä mieltä siitä, että **emme** tällaista politiikkaa kannata vaan **me haluamme** korjata **meidän lainsäädäntömme** ihmisoikeuksia kunnioittavaksi kaikin osin. (100/2016)

Tässä edellä mainitussa esimerkissä (9) luodaan vaikutelma siitä, että koko eduskunta on yhtenäinen joukko, jolla on yhteiset intressit korjata lainsäädäntöä. Todellisuudessa on hyvinkin mahdollista, että kaikilla eduskunnan jäsenillä ei ole samanlaisia tavoitteita ja toiveita sen suhteen, minkälaisia lakeja tahdotaan säätää.

4.1.2 Esitetyn argumentin vahvistamiseen liittyvät retoriset keinot

Esitetyn argumentin vahvistamiseen liittyviä retorisia keinoja ovat tosiasiapuhe, kategorioiden käyttö vaikuttamisen keinona, yksityiskohdilla ja narratiiveilla vakuuttaminen, numeerinen ja ei-numeerinen määrällistäminen, metaforien käyttö sekä ääri-ilmaisujen käyttö. Näistä retorisisista keinoista aineistossani esiintyy kategorioiden käyttöä kerran, yksityiskohdilla ja narratiiveilla vakuuttamista kahdeksan kertaa, numeerista ja ei-numeerista määrällistämistä viisitoista kertaa, metaforien käyttöä viisitoista kertaa ja ääri-ilmaisujen käyttöä 25 kertaa.

Kategorioita käytetään vaikuttamisen keinona aineistoni pöytäkirjoista ainoastaan yhdessä, torstain 13.10.2016 täysistunnon pöytäkirjassa (100/2016). Kyseisessä argumentissa kansanedustaja puhuu transsukupuolisista ihmisistä seuraavalla tavalla:

- 10) Minusta tärkeintä **näiden, jotka kokevat, että keho on jotakin muuta kuin mitä mieli sanoo, --**
(100/2016)

Kategorioiden käytöllä voidaan antaa esimerkiksi ihmisille tai asioille tiettyjä piirteitä. Tässä esimerkissä (10) kansanedustajan tarkoituksena on luultavasti sekä etäännyttää itsensä tästä lausunnosta, että korostaa, että kyse on ihmisten omasta kokemuksesta. Kategorioilla voidaan esimerkiksi oikeuttaa tai kritisoida erilaisia asioita. (Jokinen 1999: 141-144). Esimerkissä (10) kansanedustajan voidaan tulkita kritisoivan kategorisoinnin avulla kyseistä ihmisryhmää, sillä lausunnossa korostuu juuri tämän ihmisryhmän oma kokemus. Esimerkin perusteella ei voida olla varmoja, onko kansanedustaja itse sitä mieltä, että tällainen kokemus on oikea tai todellinen.

Yksityiskohdilla ja narratiiveilla vaikuttamista esiintyy aineistossani huomattavasti enemmän. Tätä retorista keinoa on käytetty kolmessa neljästä pöytäkirjasta. Retorisena keinona yksityiskohtien ja narratiivien tarkoituksena on rakentaa kuulijalle autenttinen kuva tapahtumista, ja johdatella hänet päättämään itse sen, mitä puhuja tahtoo kertoa. (Jokinen 1999: 144-145, Potter 1996: 163-166.) Tätä retorista keinoa käytetään esimerkissä (11).

- 11) Tähän liittyen olisi erittäin, erittäin tärkeää pysähtyä hyvän ajan kanssa miettimään, mistä tämä johtuu, mistä juontavat tällaiset tuntemukset. ”On syntynyt väärään sukupuoleen” on aivan liian yksinkertainen ja kevyt toteamus. Mikä on oikeudellinen sukupuoli? Mikä on juridinen sukupuoli? Tämä on taas yksi uusi määritelmä, jota pyritään tuomaan tähän valtakuntaan. Meillä on ollut viime aikoina – ja näyttää, että edessäkkin on – kokonainen vyöry käsitteitä, joiden sisältöä pyritään muuttamaan ja osaa vielä hyvin vaivihkaa, salaa. Avioliitto: mies ja nainen – näin se on aina ymmärretty. Sukupuoli: mies tai nainen – näin se on aina ymmärretty. Kuinka moni vanhempi tietää, että jo nyt kouluihin ollaan annettu ohjeistusta, että sukupuolia on jos kuinka monta tai että se on jatkumo? (100/2016)

Monissa tapauksissa yksityiskohtien ja narratiivien avulla rakennettu kuva on tehokkaampi, kuin esimerkiksi suoraan ikävinä pidetyillä kategorioilla syyttäminen. Esimerkissä (11) kansanedustaja luo kuvaa siitä, kuinka hänen kanssaan eri mieltä olevat pyrkivät tuomaan valtakuntaan uusia käsitteitä. Tässä tapauksessa puhuja säästyy syytöksiltä ja luo itsestään luotettavan kuvan, syyllistymättä toisten solvaamiseen. (Jokinen 1999: 145, Potter 1996: 162-166). Esimerkin (11) puhuja olisi voinut nimittää transihmisiä esimerkiksi epävarmoiksi tai kertoa heidän olevan

kykenemättömiä määrittämään sukupuolensa tuntemuksiensa perusteella, mutta tässä tapauksessa vastaanotto olisi voinut olla hyvinkin erilainen. Puhuja olisi voinut saada osakseen syytöksiä esimerkiksi suvaitsevaisuuden puutteesta. Tämä olisi puolestaan vaikuttanut yleisön ja politiikan kontekstissa myös äänestäjien mielipiteeseen puhujasta.

Numeerista ja ei-numeerista määrällistämistä esiintyy aineistoni jokaisessa pöytäkirjassa. Määrällistäminen on suurimmassa osassa esiintymiä ei-numeerista. Olen esitellyt kyseisen retorisen keinon esiintymiä seuraavassa, esimerkeissä (12) ja (13).

- 12) Aloite korjaa translakia yhdeltä osin – se poistaa **vain tämän yhden** selvän ja räikeän ihmisoikeusloukkauksen --. (100/2016)
- 13) Kouluterveyskyselyn mukaan transnuorista epäasiallista kohtelua, kiusaamista, häirintää ja uhkailua on kokenut koulussa huimat **88 prosenttia**. (27/2018)

Määrällistämisellä pyritään usein osoittamaan, kuinka suurta tai vaihtoehtoisesti hyvin pientä jokin asia on. Esimerkissä (12) pyritään korostamaan sitä, kuinka pienestä toimenpiteestä tai vaatimuksesta onkaan kyse. Tällaisella korostamisella voidaan osoittaa, kuinka helppo ja vaivaton muutos olisi kyseessä, jos *vain tämä yksi* kohta poistettaisiin translaista. Numeerista määrällistämistä käyttää esimerkin (13) puhuja, joka hyödyntää tilastoja ja tutkimuksia osoittaakseen, että kyseessä on suuri ongelma, joka kaipaa kipeästi ratkaisua. Tilastoja hyödynnetään retoriikassa usein silloin, kun halutaan esittää jokin asia yksinkertaisena lukemana (Jokinen 1999: 146). Esimerkissä (13) tilasto korostaa vaikutelmaa siitä, että nykytilanteessa kärsii hyvin suuri enemmistö transihmisistä, ja niin ollen toimenpiteitä vaaditaan.

Metaforien käyttö esiintyy aineistossani retorisenä keinona kaikissa pöytäkirjoissa.

- 14) – – sukupuolesta puhuminen muuttuu koko ajan ajassa, kun **ymmärrys kasvaa**, kun tieto lisääntyy --. (100/2016)

Metaforat ovat voimakkaimmillaan silloin, kun niiden avulla voidaan luoda halutun kaltaisia konnotaatioita niin, ettei monipuolista argumentaatiota tarvita (Gill & Whedbee 1997: 172-174). Metaforat voivat olla niin sanotusti uinuvia, eli niin vakiintuneita kielenkäytön osia, ettei niiden huomaa olevan metaforia. Tällaisia metaforia esiintyy esimerkissä (14). Tässä puhuja käyttää metaforaa *ymmärrys kasvaa*, jota on vaikea erottaa tavallisesta kielestä. Niiden voima piileekin juuri huomaamattomuudessa, sillä kuulija ei välttämättä ymmärrä niiden analogisuutta. (Perelman 1996: 137.)

Ääri-ilmaisuja käytetään aineistossani yhteensä 25 kertaa. Tällaisella retoriikalla voidaan osoittaa jonkin asian olevan joko mahdollisimman suuri tai pieni ja korostaa piirteitä, joita siihen tahdotaan liittää (Potter 1996: 187, Jokinen 1999: 151).

- 15) Kyseessä on **äärimmäisen vakava** ihmisoikeuskysymys --. (27/2018)

Esimerkissä (15) korostetaan sitä, kuinka vakava kysymys on termin *äärimmäinen* avulla. Tällaisella ääri-ilmaisulla voidaan korostaa, kuinka tilanne ei voisi enää mennä pahemmaksi, ja näin ollen toimenpiteet ovat ikään kuin välttämättömiä.

4.1.3 Muut retoriset keinot

Kolmen listaa käytetään retorisenä keinona jokaisessa aineistoni pöytäkirjassa. Kolmen listan tarkoituksena on antaa tarpeeksi monta todistetta tai vahvistusta argumentille listaamalla kolme sitä puoltavaa esimerkkiä tai asiaa. (Jokinen 1999, 152-153, Potter 1996, 196-197.)

16) Hallitus **kriisiytyi, hajaantui ja koottiin uudelleen**. (79/2017)

Esimerkissä (16) puhuja pyrkii osoittamaan, että hallituksen toiminta on epäpätevää ja epävakaa. Tätä argumenttia puhuja tukee kolmen listalla, jossa hän luettelee asioita, joita hallitus on tehnyt: *kriisiytyi, hajaantui ja koottiin uudelleen*. Kaikki nämä ovat merkkejä siitä, että hallitus ei ole toiminut niin kuin sen pitäisi tai niin kuin sen odotetaan toimivan. Luettelemalla todisteita hallituksen vääränlaisesta toiminnasta puhuja kykenee siis osoittamaan, että hallitukseen ei välttämättä kannata luottaa.

Pöytäkirjassa 79/2017 käytetään myös kontrastiparia vaikuttamisen keinona.

17) Kun **hallituksella ei ole rohkeutta** tehdä kokonaisuudistusta, iloksenne voin kertoa, että **kansanedustajat ovat jättäneet** lakialoitteen koskien tätä sterilisointipakkoa.

Tällaisessa retoriikassa asetetaan vastakkain kaksi asiaa, joista toinen ladataan positiivisilla ja toinen negatiivisilla merkityksillä. Esimerkissä (17) negatiivisen merkityksen saa hallitus, jolla ei ole rohkeutta ryhtyä toimenpiteisiin. Positiivisessa valossa taas näyttäytyvät kansanedustajat, jotka ovat jättäneet lakialoitteen. Tällainen retoriikka usein lisää sekä puheen suostuttelevuutta, että synnyttää syyllistämiseffektin (Jokinen 2016: 187).

Esimerkkejä ja erilaisia rinnastuksia käytetään argumentaation vahvistamisen keinona niin ikään jokaisessa aineistoni pöytäkirjassa.

18) Suomessa edelleen on olemassa arveluttavia vaatimuksia transsukupuolisille ihmisille liittyen esimerkiksi **sterilisointiin, aviosäätyyn tai siihen, miten ilmoitetaan tämä sukupuoli**. (59/2015)

19) Jos joku on menossa jonkunlaiseen **leikkaukseen**, hoidattamaan jotakin asiaa, niin useasti **siihen kuuluu esimerkiksi verikokeita tai joitakin kuvantamisia ja niin edelleen**. (100/2016)

Tällaisten esimerkkien ja rinnastusten avulla argumentista voidaan tehdä havainnollinen ja selkeä. Niiden kautta kuulijan on helpompi ymmärtää, mitä argumentoija sanoillaan tarkoittaa. (Jokinen 1999, 153.) Esimerkissä (18) havainnollistetaan sitä, minkälaisia ongelmia translaissa on. Konkretisoimalla nämä kritisoidut kohdat voidaan tarkentaa yleisölle, mihin muutosta vaaditaan. Juuri sterilisaatio ja sukupuolen ilmoittaminen ovat ne asiat, joihin translaki-keskustelussa on toivottu muutosta. Esimerkissä (19) on puolestaan kyse rinnastuksesta. Siinä puhuja rinnastaa sukupuolenkorjausprosessin mihin tahansa muuhun leikkaukseen, johon kuuluu muita toimenpiteitä osana. Tällä hän yrittää osoittaa, että niin kuin leikkaukseen kuuluu kuvantamisia,

sukupuolenkorjausprosessiin kuuluu sterilisaatio. Näin pyritään todentamaan, että lisääntymiskyvyttömyys on normaali osa prosessia ja vaatimus sen poistamisesta vaikuttaa kummalliselta ja jopa naurunalaiselta. (Jokinen 1999: 154.)

Toistoa ja tautologiaa käytetään aineistossani ainoastaan yhden kerran. Tässä tapauksessa siteerataan lakialoitetta, jossa ajetaan lisääntymiskyvyttömyysvaatimuksen poistamista Suomen translaista. Esittelen kyseisen argumentin esimerkissä (20).

- 20) **Meillä on sanottu** niin kuin tässä aloitteessa on, että ”**jokaisella on oikeus nauttia yksityis- ja perhe-elämäänsä kohdistuvaa kunnioitusta**” ja ”**jokaisella on oikeus henkilökohtaiseen vapauteen ja koskemattomuuteen**”, ”**yksilön oikeus elää omaa elämäänsä ilman viranomaisten tai muiden ulkopuolisten tehojen aiheutonta puuttumista**”. (10072016)

Tällainen toisto ei kuitenkaan ole niin sanotusti puhdasta toistoa, vaan ennemminkin toisten argumenttien uudelleen kontekstualisointia ja uuden luomista (Edwards & Potter 1992: 63, Jokinen 1999: 154). Esimerkissä (20) puhuja toistaa argumentteja, joita ei kuitenkaan itse välttämättä allekirjoita. Hänen puheensa kannalta on silti mielekäästä mainita nämä argumentit, jotta niiden kommentointi helpottuu.

Oletettuun vasta-argumenttiin varautuminen esiintyy aineistossani retorisenä keinona yhteensä neljä kertaa, joista jokainen esiintymä löytyy pöytäkirjasta 100/2016. Seuraavissa esimerkeissä (21) ja (22) esittelen kaksi argumenttia, joissa tätä retorista keinoa käytetään.

- 21) **Vaikka asia voi joidenkin kansanedustajien ja kansalaisten näkökulmasta vaikuttaa pieneltä**, on kyse ihmisoikeuksien toteutumisen kannalta merkittävästä ja välttämättömästä muutoksesta. (100/2016)
- 22) **Niin kuin sanottu, translaki ja kaiken kaikkiaan nämä transasiat minun mielestäni ovat sellaisia, mistä olisi hyvä keskustella hyvinkin paljon ja muutosta tehdä**, mutta minusta se, mitä tällä hetkellä on käsiteltyssä, on aivan liian kevyesti ihmisiin ja ihmisyyteen ja ihmisten tuntemuksiin suhtautumista. (100/2016)

Esimerkissä (21) puhuja varautuu siihen, että asiaa yritetään kumota sen mitättömyyteen vedoten. Tällaisella retoriikalla puhuja suojaa argumenttinsa eikä sitä ole enää helppo kumota argumentoimalla, kuinka pienestä asiasta on kyse. Erityisen tehokkaan argumentin esimerkistä (21) tekee ihmisoikeuksiin vetoaminen, sillä ihmisoikeuksia pidetään yleisesti hyvin suurena ja merkittävänä asiana. Esimerkissä (22) puhuja taas suojaa itsensä kertomalla, että kannattaa kyllä translaista keskustelemista, mutta nyt ehdotetut muutokset ovat vääränlaisia. Tällaisella retoriikalla puhuja suojelee itseään syytöksiltä, joita voisi saada osakseen esimerkiksi suoraan kieltäytyessään muuttamasta translakia. Oletettuun vasta-argumenttiin varautumista käytetäänkin usein oman argumentin suojaamisen lisäksi oman itsensä suojaamiseksi silloin, kun ei haluta joutua luokitelluksi johonkin epämieluisaan kategoriaan, kuten rasistiksi. (Kaakkuri-Knuutila 1998: 257, Jokinen 1999: 155). Poliitikassa tällainen suojautuminen on erityisen tärkeää, koska sen avulla voidaan esimerkiksi miellyttää mahdollisimman monia äänestäjiä.

4.2 Retoristen keinojen erot puoltavissa ja vastustavissa puheenvuoroissa

Taulukossa 1 olen listannut kaikki aineistossani käytettävät retoriset keinot ja luokitellut ne sen mukaan, käytetäänkö niitä puoltavissa vai vastustavissa puheenvuoroissa. Aineistoni sisältää

yhteensä kaksikymmentä (20) puoltavaa ja viisi (5) vastustavaa puheenvuoroa. Olen jättänyt ministerien vastauspuheenvuorot hallituksen kyselytuntien pöytäkirjoista (pöytäkirjat 79/2017 ja 27/2018) tarkastelun ulkopuolelle, sillä ne voidaan tulkita neutraaleiksi vastauksiksi, eikä niitä siksi ole mielekästä tarkastella tässä vertailussa.

Jotta voidaan varmistaa, että puhujan henkilökohtaiset mieltymykset ja puhetapa vaikuttavat tuloksiin mahdollisimman vähän, taulukon 1 luvut on laskettu jokainen retorinen keino puheenvuorosta vain kerran. Esimerkiksi ääri-ilmaisujen esiintymiä aineistoni puoltavissa puheenvuoroissa on yhteensä viisitoista, mutta taulukkoon 1 olen laskenut, kuinka monessa puheenvuorossa sitä esiintyy.

Taulukko 1. Retoristen keinojen esiintyminen puoltavissa ja vastustavissa puheenvuoroissa.

Retorinen keino	Esiintymät puoltavissa puheenvuoroissa (yhteensä 20)	Esiintymät vastustavissa puheenvuoroissa (yhteensä 5)
Etäännyttäminen omista intresseistä	1	1
Puhujakategoriolla oikeuttaminen	1	1
Liittoutumisasteen säätely	5	1
Konsensuksella tai asiantuntijalausunnolla vahvistaminen	4	0
Tosiasiapuhe	0	0
Kategorioiden käyttöä vaikuttamisen keinona	0	1
Yksityiskohdilla ja narratiiveilla vaikuttaminen	4	2
Numeerinen ja ei-numeerinen määrällistäminen	7	2
Metaforien käyttö	9	0
Ääri-ilmaisujen käyttäminen	12	4
Kolmen lista	5	0
Vastakkainasettelu kontrastiparia käyttämällä	1	0
Esimerkit ja erilaiset rinnastukset	3	4
Toisto ja tautologia	0	1
Oletettuun vasta-argumenttiin varautuminen	1	3

Aineistoni puoltavissa puheenvuoroissa suosituimmiksi retorisisiksi keinoiksi nousevat ääri-ilmaisujen käyttäminen sekä metaforien käyttö. Myös numeerinen ja ei-numeerinen määrällistäminen näyttää olevan muita retorisia keinoja yleisempää puoltavissa puheenvuoroissa. Kaikista vähiten näissä puheenvuoroissa esiintyy tosiasiapuhetta, kategorioiden käyttöä sekä toistoa ja tautologiaa.

Huomattavaa on, että aineistoni puoltavissa puheenvuoroissa esitettyyn argumenttiin keskittyvät retoriset keinot ovat väitteen esittäjään keskittyviä keinoja suositumpia.

Vastustavissa puheenvuoroissa suosituimpia retorisia keinoja ovat ääri-ilmaisujen käyttäminen, esimerkit ja erilaiset rinnastukset sekä oletettuun vasta-argumenttiin varautuminen. Vähiten vastustavissa puheenvuoroissa esiintyy konsensuksella tai asiantuntijalausunnolla vahvistamista, tosiasiapuhetta, metaforien käyttöä, kolmen listaa sekä vastakkainasettelua kontrastiparia käyttämällä. Myös vastustavissa puheenvuoroissa esitettyyn argumenttiin keskittyvät retoriset keinot ovat keskimäärin väitteen esittäjään keskittyviä keinoja suositumpia.

Suurimmat erot puoltavissa ja vastustavissa käytettyjen retoristen keinojen määrässä ovat oletettuun vasta-argumenttiin varautumisen sekä kolmen listan käyttämisessä. Siinä missä vastustavissa puheenvuoroissa oletettuun vasta-argumenttiin varaudutaan kolmessa viidestä puheenvuorosta, puolustavissa puheenvuoroissa tämä retorinen keino esiintyy vain kerran kahdestakymmenestä. Kolmen listaa puolestaan käytetään puolustavissa puheenvuoroissa enemmän; niistä 5/20 esiintyy listoja, kun taas vastustavissa puheenvuoroissa tätä keinoa ei käytetä ollenkaan. Liittoutumisasteen säätely ja konsensuksella tai asiantuntijalausunnolla vahvistaminen ovat puoltavissa puheenvuoroissa huomattavasti suositumpia; puoltavista puheenvuoroista liittoutumisasteen säätelyä esiintyy 5/20 puheenvuorossa ja konsensuksella tai asiantuntijalausunnolla vahvistamista 4/20 puheenvuorossa. Vastustavista puheenvuoroista liittoutumisasteen säätelyä esiintyy 1/5 puheenvuorossa ja konsensuksella tai asiantuntijalausunnolla vahvistamista ei ollenkaan. Esimerkkejä ja erilaisia rinnastuksia taas esiintyy vastustavissa puheenvuoroissa enemmän. Niissä tätä keinoa on käytetty 4/5 puheenvuorossa, kun taas puoltavissa se esiintyy vain 3/20 puheenvuorossa.

Aineiston perusteella huomataan, että vastustavissa puheenvuoroissa suojautuminen vasta-argumenteilta on yleisempää, ja yleisöä yritetään vakuuttaa muun muassa ääri-ilmaisujen ja esimerkkien avulla. Puoltavissa puheenvuoroissa puolestaan vedotaan useammin yhteiseen hyvään ja ihmisoikeuksiin sekä pyritään vakuuttamaan yleisö asiantuntijalausuntojen voimalla. Voidaan myös sanoa, että puoltavien puheenvuorojen retoriikka pyrkii useammin oikaisemaan ja kumoamaan vastustavissa puheenvuoroissa esitettyjä, suostuttelevia argumentteja.

5 PÄÄTÄNTÖ

Tässä tutkielmassa olen tarkastellut kansanedustajien käyttämiä retorisia keinoja. Luokittelun pohjana olen käyttänyt Arja Jokisen (1999) luettelemia retorisia keinoja, joita on yhteensä viisitoista (15). Aineistonani olen käyttänyt kahta eduskunnan täysistunnon pöytäkirjaa ja kahta hallituksen suullisen kyselytunnin pöytäkirjaa. Tutkimuksessani etsin vastauksia tutkimuskysymyksiini, jotka ovat seuraavat:

1. Minkälaisia retorisia keinoja puheenvuoroissa esiintyy?
2. Miten puhujan oma kanta vaikuttaa siihen, minkälaisia retorisia keinoja hän käyttää?

Tutkimuksessani olen saanut selville, että aineistossani esiintyy Jokisen (1999) listaamista retorisista keinoista yhteensä neljäätoista (14). Ainoastaan tosiasiapuhetta aineistossani ei esiinny ollenkaan. Koska erilaiset retoriset keinot kietoutuvat helposti toisiinsa, aineistoni esiintymät löytyvät usein samoista virkkeistä tai lauseista eivätkä ole täysin yksiselitteisesti jonkin tietyn retorisen keinon esiintymiä (Jokinen 1999: 156). Aineistoani on vaikea analysoida myös siksi, että se sisältää hyvin paljon puoltavia puheenvuoroja suhteessa vastustaviin. Tämän lisäksi puhujat eduskunnassa ovat usein samoja, ja heidän henkilökohtainen puhetyylinsä saattaa vaikuttaa tuloksiin.

Tutkimustulosteni mukaan puoltavissa puheenvuoroissa suositaan suhteessa vastustaviin puheenvuoroihin enemmän väitteen esittäjään keskittyviä retorisia keinoja. Luokitteluni mukaisia muita retorisia keinoja taas käytetään suhteessa enemmän vastustavissa puheenvuoroissa. Puoltavissa puheenvuoroissa esiintyy luokittelimistani retorisista keinoista eniten ääri-ilmaisuja, metaforien käyttöä sekä numeerista ja ei-numeerista määrällistämistä. Vastustavissa puheenvuoroissa puolestaan esiintyy eniten ääri-ilmaistujen käyttämistä, esimerkkejä ja erilaisia rinnastuksia sekä oletettuun vasta-argumenttiin varautumista.

Suurimmat erot retoristen keinojen esiintymisessä puoltavien ja vastustavien puheenvuorojen välillä ovat oletettuun vasta-argumenttiin varautumisen ja kolmen listan käyttämisessä. Liittoutumisasteen säätelyä sekä numeerista ja ei-numeerista määrällistämistä esiintyy lähes saman verran sekä puoltavissa että vastustavissa puheenvuoroissa. Esitettyyn argumenttiin keskittyviä retorisia keinoja esiintyy puheenvuoroissa enemmän riippumatta siitä, mikä puhujan kanta on.

Argumentointi voidaan jakaa puolustavaan ja hyökkäävään retoriikkaan. Hyökkäävällä retoriikalla pyritään vahingoittamaan vasta-argumenttia ja puolustavalla vahvistamaan omaa argumenttia. (Potter 1996: 197, Jokinen 1999: 130). Aineistoni perusteella voidaan sanoa, että vastustavissa puheenvuoroissa pyritään useammin vahingoittamaan vasta-argumentteja hyökkäävän retoriikan keinoin. Puoltavissa puheenvuoroissa taas pyritään useammin vahvistamaan omaa argumenttia ja suojautumaan vastustukselta.

Koska tutkimukseni on hyvin uniikki eikä eduskunnassa esiintyvää argumentaatiota ole aikaisemmin tällä tavalla tarkasteltu, tuloksiani on vaikea verrata muiden tutkimusten tuloksiin.

Esimerkiksi sukupuolineutraalia avioliittoa koskevia mielipidekirjoituksia (Viinikainen 2012) ja virolaisen Postimees-lehden ja suomalaisen Helsingin Sanomien mielipidekeskusteluissa (Laitinen 2009) on kuitenkin tutkittu vastaavanlaisella tavalla ja samalla retoristen keinojen luokittelulla. Näissä tutkimuksissa todetaan, että kirjoittajat ja puhujat käyttävät retorisia keinoja hyvin monipuolisesti, eikä mikään yksittäinen keino nouse huomattavasti muita vahvemmaksi. Tämä vastaa myös oman tutkimukseni tuloksia. Laitinen (2009) toteaa tutkimuksessaan myös, että esimerkiksi juuri asiantuntijalausunnat ovat tehokas tapa vahvistaa omaa argumenttia, eli hyödyntää puolustavaa retoriikkaa. Tämä onkin yksi aineistoni puoltavien puheenvuorojen suosituimmista retorisisista keinoista.

Sekä aineistoni puoltavissa että vastustavissa puheenvuoroissa on käytetty retorisia keinoja hyvin monipuolisesti. Olisi mielenkiintoista tarkastella, pätevätkö aineistoni perusteella saavutetut tulokset myös laajemman aineiston kohdalla. Kuten mainitsin, puhujien omat mieltymykset saattavat vaikuttaa retoriisiin valintoihin. Niinpä aineistoni perusteella ei valitettavasti pysty tarkastelemaan, mistä retoristen keinojen käyttäminen tarkemmin johtuu. Jos aineistossani esiintyisi useampien puhujien erilaisia kantoja ja niiden esittelyjä, olisi mahdollisuus tarkastella lähemmin, mistä retoriset valinnat johtuvat.

LÄHTEET

- Alasuutari, Pertti 2011: *Laadullinen tutkimus 2.0*. Vastapaino, Tampere.
- Anttila, Pirkko 2007: *Kvantitatiivisen analyysin perusteet. Ylemmän AMK-tutkinnon metodifoorumi*. Virtuaaliammattikorkeakoulu.
<http://www2.amk.fi/digma.fi/www.amk.fi/opintojaksot/0709019/1193463890749/1193464131489/1194289328583/1194289824724.html>, viitattu 26.4.2018.
- Aristoteles: *Retoriikka*. Suomentanut PaaVo Hohti, 2000. Gaudeamus, Helsinki. s. 10-11.
- Edwards, Derek & Potter, Jonathan 1992: *Discursive psychology*. SAGE publications Ltd. Lontoo.
- Gill, Ann M. & Whedbee, Karen 1997: *Rhetoric*. Teoksessa *Discourse as Structure and Process. Discourse Studies: A Multidisciplinary Introduction. Volume 1*. Toim. Teun A. van Dijk. Sage, Lontoo. s. 172-174.
- Grice, Paul H. 1975: *Logic and Conversation*. Teoksessa *Syntax and Semantics, Vol 3, Speech Acts*. Toim. Peter Cole & Jerry L. Morgan. Academic Press, New York. s. 41-58.
- Huuska, Maarit 2010: *Transsukupuolisuuden tutkimus Suomessa*. Teoksessa *Käsikirja sukupuoleen*. Toim. Saresma, Tuija ; Rossi, Leena-Maija & Juvonen, Tuula. Vastapaino, Tampere.
- Jokinen, Arja 1993: *Poliitikkojen puheet puntarissa. Kaupunginvaltuutettujen asunnottomuuspuheiden retoriikka*. Teoksessa Jokinen, Arja ; Juhila, Kirsi & Suoninen, Eero 1993: *Diskurssianalyysin aakkoset*. Vastapaino, Tampere.
- Jokinen, Arja 1999: *Vakuuttelevan ja suostuttelevan retoriikan analysoiminen*. Teoksessa *Diskurssi- analyysi liikkeessä*. Toim. Jokinen, Arja ; Juhila, Kirsi & Suoninen, Eero. Vastapaino, Tampere 1999. s. 126-160.
- Kaakkuri-Knuuttila Marja-Liisa & Heinlahti Kaisa 2006: *Mitä on tutkimus? Argumentaatio ja tieteenfilosofia*. Gaudeamus Oy. Gaudeamus Helsinki University Press, HYY Yhtymä. Helsinki. s. 20.
- Kaakkuri-Knuuttila Marja-Liisa 1998: *Argumentti ja kritiikki. Lukemisen, keskustelemisen ja vakuuttamisen taidot*. Gaudeamus Kirja. Oy Yliopistokustannus University Press Finland Ltd. HYY-yhtymä. Helsinki. s. 233, 257, 258-260.
- Laki transseksuaalin sukupuolen vahvistamisesta. Annettu Naantalissa 28 päivänä kesäkuuta 2002.
<https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2002/20020563?search%5Btype%5D=pika&search%5Bpika%5D=laki%20transseksuaalin>, viitattu 10.4.2018.
- Lehtonen, Jukka & Mustola, Kati (toim.) 2004: *"Eihän heterotkaan kerro..." seksuaalisuuden ja sukupuolen rajankäyntiä työelämässä*. Työministeriö, Helsinki.
- Lehtonen, Jukka 2003: *Seksuaalisuus ja sukupuoli koulussa. Näkökulmana heteronormatiivisuus ja ei-heteroseksuaalisten nuorten kertomukset*. Yliopistopaino ja Nuorisotutkimusverkosto, Helsinki.
- Mattila, Aino 2005: *Transseksuaalisuus - Äärimmäinen ristiriita identiteetin ja ruumiin välillä*. Työterveyslääkäri 1, 60-64.
- Palonen, Kari & Summa, Hilikka 1996: *Pelkkää retoriikkaa: tutkimuksen ja politiikan retoriikat*. Vastapaino, Tampere.
- Perelman, Chaïm 1996: *Retoriikan valtakunta*. Suom. Leevi Lehto. Vastapaino, Tampere.
- Pimenoff, Veronica 1993: *Transseksuaalisuus*. Duodecim 109, 368-375.
- Potter, Jonathan 1996: *Representing reality: Discourse, Rhetoric and Social Construction*. SAGE Publications Ltd, Lontoo. s. 196-197.
- Saaranen-Kauppinen, Anita & Puusniekka, Anna 2006: *KvaliMOTV - Menetelmäopetuksen tietovaranto*. Tampere: Yhteiskuntatieteellinen tietoarkisto. http://www.fsd.uta.fi/menetelmaopetus/kvali/L7_3_6_1.html, viitattu 26.4.2018.
- Seksuaalinen tasa-arvo ry (Seta) & Trasek ry 2018: *Itsemääräämisoikeus sukupuoleen kuuluu kaikille!*
<http://www.translaki.fi>, viitattu 10.4.2018.
- Tiitinen, Aila ; Suominen, Sinikka & Holli, Matti 2003: *Transseksuaalien hoito*. Duodecim 119, 2045-2050.
- Wiberg, Matti & Koura, Antti 1996: *Kansanedustajat ovat kysyvinään ja ministerit ovat vastaavinaan*. Teoksessa *Pelkkää retoriikkaa: tutkimuksen ja politiikan retoriikat*. s. 202-203.

Aineistolähteet

- Eduskunta 59/2015. Pöytäkirja 5.11.2015. Asiakirja Eduskunnan tietojärjestelmästä.
- Eduskunta 100/2016. Pöytäkirja 13.10.2016. Asiakirja Eduskunnan tietojärjestelmästä.
- Eduskunta 79/2017. Pöytäkirja 29.6.2017. Asiakirja Eduskunnan tietojärjestelmästä.
- Eduskunta 27/2018. Pöytäkirja 22.3.2018. Asiakirja Eduskunnan tietojärjestelmästä.